

УДК 94:316.4(477.83)

Ігор Берест, Роман Берест

ДІЯЛЬНІСТЬ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Досліджено роль Андрея Шептицького у формуванні національної ідеї в роки Першої світової війни. Зроблено короткий аналіз відносно окупаційної політики Австрійської та Російської імперій на захоплених територіях, показано позицію А. Шептицького під час російської окупації 1914–1915 рр., наголошено на незламності духу, вірі у власну ідею та боротьбу проти окупації. Незважаючи на полон та заслання, він залишився вірним сином свого народу та ідеалом для наступних поколінь.

Ключові слова: Андрей Шептицький, заслання, Перша світова війна, окупаційна влада, Східна Галичина.

Актуальність теми дослідження, насамперед, полягає у надзвичайній важливості, впливу та ролі А. Шептицького у політичних процесах в Галичині в роки Першої світової війни. Досліджувана проблема має цінне наукове значення, оскільки дає змогу розкрити одне з найважливіших питань – історичного досвіду діяльності Блаженнішого, зокрема до питань, які поки що не стали об'єктом комплексних досліджень.

Метою цієї статті є комплексне вивчення документів і на основі дослідженої інформації показати діяльність Андрея Шептицького в роки Першої світової війни.

Серед останніх наукових досягнень, які стосуються досліджуваної проблематики, варто відмітити роботи істориків О. Сухого, О. Перелигіної, А. Стародуба, В. Великочія, котрі показують діяльність Андрея Шептицького в ракурсі загальної історії України

Перша світова війна стала надзвичайно великим випробуванням для багатьох держав й народів світу і, перш за все, для українців, які опинилися на межі воєнного протистояння ворожих сторін – Російської та Австро-Угорської імперій.

Особливе місце в загарбницьких планах Росія і Австро-Угорщина відводили захопленню земель Західної Волині та Східної Галичини, що зумовило численні кровопролитні битви, невинуваті руйнування соціально-економічної, транспортної, виробничої й іншої інфраструктури, грабіж населення, зубожіння, репресії, арешти, депортації і загибель величезного числа мирних жителів, появу багатьох тисяч сиріт та вдів тощо.

Перша світова війна спричинила величезні матеріальні втрати, оскільки бойові дії охопили всю територію Східної Галичини і Західної Волині. На цих теренах було знищено сотні мостів та залізничних вокзалів, спалено і поруйновано до мільйона житлових та господарських будівель. Приблизні матеріальні втрати обчислювались лише в Східній Галичині сумою 6 млрд австрійських корон. Не менш вражаючими були опосередковані втрати внаслідок зменшення кількості робочих рук, поверхні посівних площ, падіння поголів'я худоби. Для потреб війни вирубували цілі масиви лісів. Великих втрат зазнала промисловість. Значна частина устаткування підприємств була демонтована і вивезена до Австрії та Росії. Вивозилась також сировина й готові вироби.

Війна неймовірно загострила соціальні проблеми, головною з яких було виживання як таке – люди масово втрачали довоєнний соціальний статус, переходили в розряд маргіналів. Ціни стали значно вищими, ніж заробітна платня, що відбилося на рівні споживчих можливостей робітників, службовців, інтелігенції. Повсюди зростало безробіття, з'явилися перебої з постачанням продуктів харчування. Запровадження карткової системи в містах не рятувало становища, оскільки норми продуктів на них постійно зменшувалися. Наслідком хронічної нестачі продуктів харчування, особливо відчутної з 1916 р., стало голодування та загальна депресія серед населення. У багатьох сплюндрованих селах й містечках жителі не мали навіть мінімальних засобів для існування.

У таких надзвичайно складних умовах перед нами постає постать генія, людини котра своїм незламним духом та беззаперечним авторитетом була справжнім лідером та духовним наставником тогочасного українського суспільства. Суспільства, яке змогло піднятися з колін і хоча б ненадовго та все ж таки створити власну державу. Він завжди казав: «Ідеалом нашого національного життя є наша рідна всенациональна Хата-Батьківщина» [1, с.5]. І боротьба виявилась ой яка нелегка.

Після початку війни Росію, Австро-Угорщину і інші країни, що були втягнуті в бойові дії, накрила хвиля шовінізму. В маніфесті російського царя Миколи II про оголошення війни Австро-Угорщині (від 30 липня 1914 р.) прозвучав заклик забути перед лицем «страшного випробування» всі внутрішні суперечки і конфлікти, згуртуватися навколо трону в боротьбі з небезпечним ворогом. Такі настрої в російському суспільстві розпалювали, здебільшого, надумані гостросюжетні газетні публікації про нечувані звірства німців та австрійців, про їхнє зверхнє й негуманне поводження з російськими військовополоненими тощо [2, с.365]. Згодом російська влада почала закривати

німецькомовні школи, товариства, спілки, а далі прийшла черга на заборону відкрито розмовляти німецькою мовою [3, с. 440, 523].

В Галичині та на Буковині напередодні війни було запроваджено надзвичайний стан. В Австро-Угорській імперії призупинили чинність основних конституційних прав громадян і частину законодавства про працю. 3 липня 1914 р. заборонено віча, мітинги, страйки, припинено роботу парламенту і крайових сеймів.

Відповідно до указу австрійського цісаря від 31 липня 1914 р. вся повнота влади у прифронтовій зоні переходила до головнокомандувача австро-угорської армії. У цій ситуації 8 серпня 1914 р. Галицьке намісництво видало спеціальне таємне розпорядження «Про превентивний арешт політично підозрілих москвофілів». Дуже скоро, у зв'язку з невдачами австрійської армії у бойових діях, акція перетворилася на безконтрольний масовий терор проти всього українського населення Східної Галичини.

Після початку війни русофіли помітно активізували свою діяльність на підавстрійських територіях, намагаючись розколоти галицьке суспільство, радикалізувати населення в ставленні до австрійської влади. Тому безпосереднім поштовхом до переслідувань українців стала чутка, що причиною поразок австрійських військ є зрада русофільського населення Галичини, яке нібито таємно шпигувало й допомагало росіянам.

Прагнучи виправдати себе перед суспільством, австро-угорське командування почало звинувачувати у поразках армії українців, отожднюючи їх з русофілами. Зокрема, командувач австро-угорськими військами східного напрямку ерцгерцог Фрідріх з цього приводу заявляв, що Галицька битва серпня-вересня 1914 р. була програна через «зрадництво і зраду місцевого населення» [4, с. 63].

Під приводом шпигунства військові знищували людей за найменшою підозрою або через донос [5, с. 398–401]. Галичанин М. Лозинський зазначав, що тільки суддя Згурський «видав понад 100 присудів смерті на українців і сам був присутній при їхньому виконанні» [6, с. 15]. Про страти «проросійських шпигунів» часто повідомляла «Gazeta Lwowska» [7].

Масові арешти, публічні страти, терор проти різних верств українського населення викликали нечувану хвилю обурення і протестів. І саме митрополит Андрей Шептицький у доволі гострій формі виступив проти таких дій австрійської влади і військових. Від імені греко-католицької церкви він звернувся до цісарського намісника Галичини із заявою. В підтримку позиції митрополита виступили Перемиський єпископ К. Чехович і Станіславівський – Г. Хомишин та інші високопоставлені священослужителі [8, с. 153].

Водночас вищі греко-католицькі духовні ієрархи пов'язували репресивні акції влади, не стільки з позицією офіційного Відня, скільки з діяльністю польських політичних сил в краї, яка була покликана компрометувати українців перед австрійським урядом і творити з них неблагонадійний елемент. Сам же А. Шептицький в листі до д-ра Олесницького від 22 серпня 1914 р. писав: «... проти нас ведуть акцію ті, що підтримували москвофільство в краї, а тепер арештують наших найкращих і невинних людей; про ув'язнення москвофілів говорять, що це внаслідок доносів українців. Водночас переконають військові структури, що українці і москвофіли в однаковій мірі не заслуговують на довір'я. В цьому безголовому замішанні готують українцям винищення. Коритовський діє хитро супроти українців, і тому він небезпечний» [9, с. 54].

Терор у відношенні до українського населення краю заохочувався, схвалювався і виправдовувався командуванням австрійської армії. Наказ генерала Кевеша від 19 серпня 1914 р. виданий в м. Станіславові зобов'язував вояків якомога швидше забути звички мирного часу і діяти активно не тільки на фронті, але і у ставленні до місцевого цивільного населення.

Всю цю прикрість та несправедливість бачив Андрей. Він вірив у власні сили, вірив у силу молитви і не зупинявся. Він казав: «Передовсім треба здати собі справу з надзвичайних труднощів, зовнішніх і внутрішніх, які стоять народові на перешкоді до того, та намітита дорога, яка нас до того веде» [1, с. 5].

Вже на початку вересня 1914 р., тобто через місяць після початку війни, у Львові появились російські солдати. Є також відомості, що для забезпечення контролю в місті розквартирували окремі підрозділи 3-ї та 8-ї російських армій. Нові завойовники запровадили свою адміністративну владу й нові порядки. Російські кінні козаки підрозділи з перших днів окупації взяли під жорсткий контроль усе місто, тому значна частина населення з помітною пересторогою сприймала нових окупантів.

Місто після австрійського терору росіянам добровільно передали представники старої проавстрійської влади, надіючись на лояльність та поблажливність нових окупантів. Перемовини про умови передачі відбулися 3 вересня 1914 р. на Личаківській «рогатці». Участь у них від міської управи брали окремі представники міської адміністрації: Т. Рутовський, Ф. Шляйхер та Л. Шталь, а від російської сторони – командувач 42-ї російської піхотної дивізії генерал фон Роде.

Після розмови російський генерал з рук тодішнього віце-президента Львова Тадеуша Рутівського отримав символічний ключ від міста. У короткій промові царський ставленик пообіцяв підтримувати законність, порядок й мир, ставитися з повагою до усіх львів'ян (поляків, австрійців, німців, українців, євреїв і ін.), але вимагав від кожного етносу представити гарантів перемовин – своїх заручників. За наполягання російських військових вимогу про заручництво необхідно було виконати негайно. Російськими заручниками на добровільних засадах мали стати найбільш впливові та відомі діячі в галузі політичного, національного, релігійного, культурно-освітнього життя міста. Було вирішено представити російській військовій владі гарантами 16 осіб – 4 українці, 4 поляки, 4 євреї та 4 москвофіли. І саме митрополит А. Шептицький запропонував росіянам свою кандидатуру, щоб стати гарантом їх спокою, безпеки та мирних відносин у Львові [10, с.28–29].

Як свідчать результати наукових досліджень, збір заручників оголошено о 8 год. ранку наступного дня (тобто у п'ятницю 4 вересня 1914 р.) біля центрального входу в приміщення готелю «Жорж». Ранком наступного дня усі заручники, яких визначила управа міста, в святковому одязі прибули на вказане місце. Після певних письмових процедур представники нової влади усіх відпустили. Проте, як виявилось пізніше, вже тоді на кожного заручника було відкрито кримінальне провадження.

Пізніше у своїх спогадах командувач 8-ї російської армії, а згодом – командувач військами Південно-Західного фронту генерал О. Брусилов згадував, що населення Львова не тільки привітно зустріло російських солдатів, але й виконало усі зобов'язання щодо дотримання спокою і порядку «чесно і добросовісно» [11, с. 86].

Будь-що А. Шептицький хоче доповісти своєму народу, пише що можемо тільки упросити ласку у Всевишнього Бога, в Якого в руках доля народів, щоби справи повів так як ми бажаємо [1, с. 5].

Головною управлінською структурою на окупованих західноукраїнських землях стало Тимчасове військово-генерал-губернаторство Галичини, яке було створено ще 22 серпня 1914 р. у межах театру військових дій російської армії на території Львівського, Тернопільського, Перемишльського та Чернівецького воєводств. Наказом Головнокомандувача армій Південно-Західного фронту від 28 серпня 1914 р. за № 65 генерал-лейтенант граф Г. Бобринський був допущений «к временному исправлению должности военного генерал-губернатора Галиции» [12, арк. 16].

Вища царська влада ретельно підбирала кандидатури офіцерів для тимчасових посад управителів повітами, військових губернаторів окупованих міст. У Львові – центральному галицькому місті – таке призначення отримав 32-річний полковник російської армії С. Шереметьєв, котрий недавно здобув короткочасний досвід відповідної діяльності на посаді волинського віце-губернатора. Отримавши владу він наказав перекласти російською мовою усі вивіски на адміністративних, торговельних, навчальних, культурних, освітніх, лікувальних, виробничих, розважальних та інших закладах й установах, на транспорті тощо, а також відмовив представникам місцевих українських економічних і культурно-освітніх товариств (зокрема, В. Шухевичу, о. Й. Боцяну, В. Охримовичу, С. Федаку, Ю. Сочинському та ін.) використовувати у своїй повсякденній діяльності українську мову і зухвало заявив про існування «одного русского языка» [13, с. 22–23].

У повноваженнях компетенція Тимчасового генерал-губернаторства Галичини прирівнювалася до військово-окружних управлінь діючої армії і, на мою думку, була надзвичайно широкою, враховуючи нагальну потребу своєчасного й безперебійного постачання фронту усім необхідним, а також термінового налагодження загального функціонування цивільного господарсько-виробничого комплексу тощо [12, арк. 16].

Проводячи 12 вересня 1914 р. обшук у помешканні митрополита А. Шептицького і в канцелярії духовної консисторії, російська окупаційна влада вилучила його власний архів. Серед конфіскованих документів були цінні рукописи, стародруки, газетні вирізки статей різними мовами, листування митрополита з відомими діячами світу.

Перші масові арешти заручників та багатьох галицьких громадських, культурно-освітніх діячів, представників інтелігенції було проведено у Львові в ніч з 19 на 20 вересня 1914 р. [10, с. 29]. Серед інших 19 вересня 1914 р. російські військові заарештували главу Греко-католицької церкви (далі – ГКЦ), митрополита Андрея. Його ув'язнили й терміново під посиленою вартою жандармерії відправили у російське місто Суздаль.

Окрім нього, російська жандармерія заарештувала ще 80 осіб з числа представників греко-католицького духовенства, в тому числі Й. Боцяна – ректора духовної семінарії, С. Юрина – Золочівського декана, М. Цегельського – Кам'янка-Струмилівського декана, М. Яцковського – канцлера Львівської митрополичої консисторії та багатьох інших [14, с. 262–264].

У своїх мемуарних та історичних працях Д. Дорошенко доводить, що основною причиною арешту глави ГКЦ А. Шептицького стала його самовіддана національна патріотична діяльність, про яку російський уряд був добре поінформований. Тож, приступаючи до переформатування

віровизнання галицьких греко-католиків на канони російського православ'я, силові структури російського самодержавства не могли залишити митрополита серед місцевих мирян в умовах реалізації своїх планів. До такого висновку Д. Дорошенко дійшов, вивчаючи жандармські протоколи з архіву галицького тимчасового генерал-губернаторства, які становили основу таємного «діла графа А. Шептицького» [15, с. 162].

Дещо в іншій інтерпретації трактує арешт російськими жандармами митрополита Андрея Шептицького дослідник А. Стародуб [16]. На його думку, вагомою причиною арешту очільника ГКЦ було його прагнення поширити чинність Берестейської унії на підросійські землі України, що могло підірвати роль та значення російського православ'я серед українців. Однак, відомо, що релігія в царській Росії з давніх часів слугувала надійною опорою й підтримкою самодержавного ладу і така версія видається слабо аргументованою, хоча також має право на існування. На це звертали увагу К. Левицький та чимало інших відомих українських авторів.

Таким чином, як наголошував відомий історик В. Великочий, на другий план відходять твердження, що переважали в науковій літературі 90-х рр. XX ст., які випливали з посилань на офіційні пояснення російського уряду про те, що буцімто акт арешту здійснено не з якихось конкретних церковно-релігійних мотивів, а через «антиросійську агітацію» глави ГКЦ, «фінансування австрійського війська» тощо [17, с. 52–56].

На місце ув'язненого митрополита А. Шептицького на посаду управляючого церковними справами росіяни прислали з Холма православного архієпископа Євлогія (Василь Семенович Георгієвський, 1868–1946 рр.). В грудні 1914 р. архієпископ Євлогій прибув до Львова. У той самий день газета «Прикарпатская Русь» опублікувала пастирське послання архієпископа Євлогія «К галицко-русскому народу и его духовенству». У посланні говорилося: «Добрые пастыри Галицкой Руси!... Вы воспитались в традициях латинской унии, но она не могла заглушить в вас русского духа... в жизни вверенного вам народу совершается великий поворот, он вливается в общерусское русло... Ведите же его по пути этого органического слияния с великой Россией и особенно восстановите и закрепите его древнейший исторический союз с Православною Русскою Церковью».

Більше того, новопредставленому «управителю» церковними справами Євлогію запропонували 7 грудня 1914 р. відслужити літургію у найбільшій греко-католицькій церкві Львова – церкві Успіння Пресвятої Богородиці, яка належала Ставропігійському інституту. Після закінченні богослужіння він відправився до неподалік розміщеного храму Преображення Господнього, де зробив заяву, яка справила велике враження на присутніх у храмі російських офіцерів, цивільних чиновників, а також місцевих жителів. Євлогій сказав: «Народ галицкий, хотя и увлечен был в унию несколько веков тому назад, но всегда сознавал и теперь сознает себя православным... На то общая мать – великая православная Россия и наша святая Православная русская церковь раскрывает перед вами свои объятия...».

Суспільно-політичне ставлення до слів архієпископа Євлогія було неоднозначним. Галицькі русофіли, за його власним зауваженням, «були в радості від патріотичного ентузіазму», а генерал-губернатор Галичини, граф Георгій Бобринський перебував у певній розгубленості: «Чи не занадто голосно ми заявляємо австрійцям про нашу присутність?»

Різно негативне ставлення до заклику архієпископа Євлогія висловило греко-католицьке духовенство. Група греко-католицьких священиків підготувала звернення до архієпископа Євлогія. У ньому вони відкрито заявили, що хоч архієпископ закликав греко-католицьких священиків до возз'єднання з православною церквою разом з усією паствою, але для них перехід в іншу релігійну конфесію є нічим іншим як тяжким гріхом. Тому греко-католицьке духовенство не може відступити від положень Унії і буде вірно оберігати від цього свою паству.

Після цього позиція російської військової адміністрації в Східній Галичині стосовно греко-католицького духовенства, а також щодо проблеми возз'єднання греко-католиків з православ'ям різко змінилась.

Вже взимку 1914–1915 рр. проблематика переходу із унії у православ'я перестає розглядатися російськими властями як питання про свободу совісті, віровизнання. Унія для місцевого уряду і чиновників міністерства внутрішніх справ тепер стала основою українського націоналізму і базою для організованого спротиву русифікації краю.

У російських офіційних колах та проросійських періодичних виданнях спішно поширювалася хибна думка про те, що в Галичині «уніатська церква стала на чолі мазепинства». Відповідно греко-католицькі священики дуже швидко були зараховані до числа небезпечних суспільних агітаторів, шпionів, провокаторів і «мазепинців». 25 січня 1915 р. генерал-губернатор Г. Бобринський видав таємний циркуляр «З церковно-релігійного питання», скерований представникам органів місцевої влади. На його підставі було дозволено присилати в приходи, де немає постійного греко-католицького священика, православного, навіть якщо про це просить значна меншість жителів того чи іншого населеного пункту [17, с. 197–200].

Згідно з положеннями цього документа, парафіяни лише формально мали вирішувати чи приймати їм православних священників [18, арк. 7], але насправді нові призначення на парафії, що залишилися без греко-католицьких священників, відбувалися в наказово-адміністративному порядку. Нового священника під захистом поліцейського скеровували до парафіян.

Йдеться про те, що повітова російська адміністрація сприйняла циркуляр генерал-губернатора Георгія Бобринського як вимогу всім греко-католицьким священникам прийняти православ'я або ж залишити свої приходи.

Унаслідок цього також розпочався спланований тиск і репресії проти парафіян – тих греко-католиків, які висловлювали своє невдоволення призначенням російськомовних священнослужителів, особливостями літургійного обряду та ін. Під цим кутом зору греко-католицьке населення галицьких земель розглядалося як особливий ворог російського самодержавства. При цьому в пошуку, так званих, «ворогів» російської влади особливу активність розгорнули місцеві поліцейські чини.

Йдеться про те, що повітова російська адміністрація сприйняла циркуляр генерал-губернатора Георгія Бобринського як вимогу всім греко-католицьким священникам прийняти православ'я або ж залишити свої приходи.

Унаслідок цього також розпочався спланований тиск і репресії проти парафіян – тих греко-католиків, які висловлювали своє невдоволення призначенням російськомовних священнослужителів, особливостями літургійного обряду та ін. Під цим кутом зору греко-католицьке населення галицьких земель розглядалося як особливий ворог російського самодержавства. При цьому в пошуку, так званих, «ворогів» російської влади особливу активність розгорнули місцеві поліцейські чини.

За даними канцелярії військового генерал-губернатора Галичини в місцеві греко-католицькі приходи було терміново призначено 86 нових священників з числа представників російського православ'я. З них, як свідчать архівні матеріали, – 35 на прохання прихожан і 51 – за скеруванням архієпископа Євлогія.

Цікаво, що переважна більшість православних священнослужителів (75 осіб) отримали призначення в парафії Львівської єпархії, а лише 11 чоловік було скеровано у Тернопільську та Перемишльську єпархію.

За даними канцелярії архієпископа Євлогія, станом на 4 квітня 1915 р. у приходах Східної Галичини вже перебувало 113 православних священників [17, с. 200–202]. Такий форсований наступ російської православної церкви на захоплених землях Галичини активно підтримувала царська військова влада.

Відкрито шовіністичний наступ на все чуже, особливо українське, російські окупанти розпочали після прибуття в Східну Галичину генерал-губернатора графа Георгія Бобринського. Вже з перших днів російський правитель розглядав Східну Галичину як «исконно русскую землю», відкрито нехтуючи національними інтересами місцевого українського населення.

Внутрішня політика російської адміністрації в Східній Галичині, перш за все, була скерована на винищення будь-яких проявів національної свідомості, підрив серед населення позицій української ГКЦ, адаптацію до нових умов місцевого населення та швидке поширення російського православ'я. Видається, що не випадково після захоплення росіянами Львова в місті появилось багато російськомовних цивільних й військових осіб, ченців, проросійського православного духовенства.

І тут Блаженніший не здається. У здавалось би безнадійній боротьбі у нього є надія, свій незламний ідеал, він має сподівання, не перестаючи повторювати: щоб усе Духовенство Єпархії як найправильніше над тим працювало, щоб по нашим силам причинитися до здійснення цього ідеалу [1, с. 5].

І не змогли жодні окови і тюрми втримати цього великого мислителя, духовного настоятеля, генія та справжнього сина українського народу. У вересні 1917 він повернувся до Львова і відразу включився у політичне життя краю [19]. Сам же митрополит потрактував своє трирічне перебування на теренах сусідньої держави як нагоду для поширення ідей унії [20]. В 1918 р. Шептицький виступив з промовою, де захистив права кожної нації, яка за його переконанням мала право на самовизначення [21].

Таким чином з впевненістю можна сказати, що постать Андрея Шептицького – це образ великого сина українського народу, справжнього патріота рідної землі, борця за свободу, за мир, за кращу долю всіх хто його оточував.

Список використаних джерел

1. Митрополит Андрей Шептицький. Наша державність. – Львів: «Артос», 2010.
2. Полещук Т. Історія Росії XIX – початку XX століття: навчальний посібник / Т. Полещук. – Львів: ПАІС, 2008.
3. Fleischbauer I. Die Deutschen im Zarenreich / I. Fleischbauer. – Stuttgart, 1986.
4. Москвофілство: документи і матеріали / вступ. ст., комент. О.Сухого; за заг. ред. С. А. Макаруча. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001.
5. Левицький К.

Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918 / К. Левицький. – Львів, 1929. – Т. 2. 6. Лозинський М. Галичина в роки 1918–1920 / М. Лозинський. – Нью-Йорк: Червона калина, 1970. 7. Gazeta Lwowska. – 1915. – 26, 29 sierpnia. 8. Сухий О. М. Становище українського населення в Галичині на початку Першої світової війни та репресії австрійської влади / О. Сухий // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2010. – Вип. XXVIII. – С. 151–155. 9. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К.: Український письменник, 1993. 10. Перелигіна О. Заручники війни / О. Перелигіна // Галицька брама. – № 7–8 (151–152), липень – серпень 2007. 11. Брусилов А. Мои воспоминания / А. Брусилов. – М.: Воениздат, 1983. 12. Центральний державний історичний архів України в м. Києві, ф. 361, оп.1, спр. 85. 13. Томашівський С. Галичина. Політико-історичний нарис з приводу світової війни / С. Томашівський. – Львів, 1915. 14. Нива. – 1916. – №4. 15. Дорошенко Д. Арест и ссылка митрополита А. Шептицкого / Д. Дорошенко // На чужой стороне. – Прага, 1925. – Кн. XIII. 16. Стародуб А. Церковна політика Росії в Галичині під час Першої світової війни: експансія «повоєнного православ'я» [Електронний ресурс] / А. Стародуб // Насилля влади проти свободи сумління: репресивна політика Радянської влади щодо християнських Церков та віруючих (ідейні засади, механізм реалізації, історичні наслідки), К., 3–5 березня 2006 р. – Режим доступу: www.ichistori.org/ukrsitiZphp.ua. 17. Великочій В. Сучасна українська історіографія про репресії щодо Української Греко-Католицької Церкви в Галичині за доби Першої світової війни / В. Великочій // Мандрівець. – 2011. – № 3. 18. Бахтурина А. Окраины Российской империи: государственное управление и национальная политика в годы Первой мировой войны (1914–1917 гг.) / А. Бахтурина. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЕН), 2004. 19. Центральний державний історичний архів України в м. Львові, ф. 694, оп.1, спр. 10. 20. Західноукраїнські землі в час Першої світової війни / Андрей Шептицкий. – Реж. доступу: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/zakh-dno-ukra-nsk-zeml-p-d-chas-persho-sv-tovo-v-yni/andr-y-sheptitskiy>. 21. Владика Галицький. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/History/20388>. 22. За вільну Україну. – 2015. – 6 серпня.

Игорь Берест, Роман Берест

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АНДРЕЯ ШЕПТИЦКОГО В ГОДЫ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

Исследована роль Андрея Шептицкого в формировании национальной идеи в годы Первой мировой войны. Сделан краткий анализ относительно оккупационной политики Австрийской и Российской империй на захваченных территориях, показано позицию А. Шептицкого во время русской оккупации 1914–1915 гг., отмечено несокрушимости духа, вере в собственную идею и борьбу против оккупации. Несмотря на плен и ссылки, он остался верным сыном своего народа и идеалом для следующих поколений.

Ключевые слова: Андрей Шептицкий, заслание, Первая мировая войны, оккупационная власть, Восточная Галичина.

Igor Brest, Roman Berest

ANDREY SHEPTYTSKY ACTIVITY DURING THE FIRST WORLD WAR

Investigated the role of Andrey Sheptytsky in the formation of the national idea in the First World War. Make a short analysis regarding occupation policy of the Austrian and Russian empires in the occupied territories, showed the position A. Sheptytsky during the Russian occupation of 1914–1915's., emphasized the indestructibility of the spirit, faith in his own idea and struggle against occupation. Despite the prisoner and exile, he remained a faithful son of his nation and ideal for future generations.

Key words: Andrey Sheptytsky, exile, First World War, the occupation authorities, Eastern Galicia.